

Hilda van Suylenburg

CÉCILE

DE JONG VAN BEEK EN DONK

ROMAN

[A]

- Rondon Couperus -

LEESFRAGMENT

- *Rondom Couperus* -
nr. 2

Onder redactie van
Sander Bink

Hilda van Suylenburg is het tweede deel in de reeks *Rondom Couperus*, waarin door Louis Couperus bewonderde, beïnvloede of anderszins verwante literaire teksten van rond 1900 worden uitgegeven.

In deze reeks verschenen:

1 M.G.L. van Loghem *Fokel*

LEESFRAGMENT

Cécile de Jong van Beek en Donk

Hilda van Suylenburg

Met een nawoord van
Sander Bink

[ASTORIA]

UITGEVERIJ

Benthuizen

LEESFRAGMENT

Voor het eerst verschenen in 1897 onder de auteursnaam C. Goekoop-de Jong van Beek en
Donk bij Scheltema & Holkema's Boekhandel te Amsterdam
De tekst werd voor deze uitgave herspeld en daar waar nodig geacht
behoedzaam gemoderniseerd
De aantekeningen bij de tekst zijn van de auteur
Copyright deze editie © 2017 Astoria Uitgeverij, Benthuizen
Copyright nawoord © 2017 Sander Bink
Omslagbeeld: Teodor Axentowicz, *Portret van een vrouw in een bontjas* (1906),
particuliere collectie

ISBN 978-94-91618-43-7
NUR 301

*Behoudens de uitzonderingen van de Auteurswet
mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

www.astoriauitgeverij.nl

Hilda was juist aangekomen. Het laatste gedeelte van haar reis, tussen Utrecht en Den Haag, had ze alleen in de coupé gezeten, alleen met het steeds sterker wordend besef van een nieuw huis, een nieuwe vreemde omgeving die haar wachtte. Dromend en mat, in doffe weemoed had zij achterovergeleund en gestaard naar buiten tot het haar was geweest alsof zij stilstond en het landschap haar voorbijvloog in een rondende beweging van kromme lijnen. Een wee gevoel van iets onbekends, iets onbehaaglijks had haar doorschokt bij het stilstaan van de trein en toen er niemand aan het station was geweest om haar af te halen dan de livrèknecht die haar naar het rijtuig had gebracht, was er een duizeling over haar gekomen van eenzaamheid en bang terugverlangen naar huis.

Moe, met het veerkrachtloze dat komt na lang hartstochtelijk geweest, zette ze zich neer in het zachte satijn van de kussens, waarvan de glans haar gladde rouwkleedje nog doffer en zwarter maakte. Zij zag uit het raampje. Prachtig lag het grote Haagse Bos in rijk najaarsgetint van goud en rood en bruinend groen vóór haar. Het was vier uur, de oktoberzon straalde met warm geel licht op het landschap neer en lange rijen wandelaars, vooral veel dames in nieuwe, elegante najaarstoiletten, brachten drukte en vrolijkheid langs de zoom van het Bos en de Bezuidenhout. Maar Hilda zag het nauwelijks, lusteloos voelde ze zich voortdragen, en het feestelijk mooie dat Den Haag op dat ogenblik voor elke vreemdeling bekoorlijk moest maken, vermeerderde door zijn contrast met haar stemming nog de onrust die in haar was. Eindelijk, op het Nassauplein voor een van de grootste huizen, hield de equipage stil en zwijgend volgde Hilda de huisknecht langs de gang en de trap op met de mollige tapijten, die geheimzinnig elke voetstap onhoorbaar maakten, naar boven naar de salon. Hier, met een schel gevoel van pijn ontwaakte zij weer tot volkomen bewustzijn. De scherpe helderheid, waarmee in haar hoofd gewoonlijk elke indruk werd weerkaatst, keerde terug, nadat het doezelen in de trein, voorafgegaan van een lange nacht vol tranen haar de betrekkelijke weldaad had geschonken van enige ogenblikken in dofheid niet voelen, niet denken. Zij zag om zich heen. Het was de schrijnende indruk van dat salon met grote rijkdom maar zonder enig kunstgevoel gemeubeld, die haar had geprikkeld tot wakker worden. Haar oog gleed langs de geel damasten behangsels en de gouden meubeltjes met rood pluche en een warreling van goud en rood kwam in haar ogen tot zij ze een ogenblik sluiten moest.

Toen echter voelde zij de warme zonnestralen, die nauwelijks door de kanten gordijnen getemperd, naar binnen stroomden en het gehele

vertrek besprenkelden met een cascade van licht, met felle flikkeringen als van gouden tientjes. Onwillekeurig volgde haar blik een van die spelende zonnestraaltjes, dat door een trillende nevel van goudstofjes recht neerschoot op de pendule, een grote bronzen negerknaap in rijk verguld gewaad, en dat zich vasthechtte aan zijn mutsje. Hilda zag het glinsteren, en het warm bruine gezicht van het beeld scheen onder de glans te gaan leven; brutaal staarden de ogen haar aan. Onrustig wendde zij toen het hoofd om, en nog jaren later als zij op ditzelfde uur, in deze kamer binnenging en zij zag ditzelfde licht op het gouden mutsje vallen, beving haar ditzelfde gevoel van onrust. Kleuren evengoed als klanken spreken soms hun eigen taal en in dit vertrek vol goudglans en purper en kostbare smakeloosheid, en in de hol cynische ogen van het pendulebeeld lag een onbeschrijfelijke indruk van trotse domheid en lege, banale rijkdom.

Hilda stond nog onbewegelijk in het midden van de kamer en met angst drong de gedachte in haar door: 'En dit is nu voortaan mijn thuis!' Toen gleed haar blik achter het beeld naar de grote spiegel en zij zag zichzelf staan, heel vreemd in al dat goud. De ogen leken zo groot en donker met de diepe, blauwige kringen eronder. Zij verslonden het hele gezichtje en het was alsof het bleekroze van wangen en voorhoofd en daarboven het rouwkrip van het hoedje niets waren dan een lijst om die vragende, strakke ogen.

Maar op dit ogenblik werd de deur geopend en een elegante vrouw van rijpere leeftijd kwam snel op Hilda toe, de beide handen uitgestrekt en op de lippen dat vleierend banale welkomstwoord, dat aangenaam kan aandoen als men een huis als gewone gast is ingekomen, maar dat als een kille tochtwind beroert wanneer het komt in de plaats van het hartewoord.

Maar Hilda overwon de huivering van haar impressie en vriendelijk kuste ze de toegestoken wang van haar tante, de enige zuster van haar vader, die haar zo lief had aangeboden om haar bij zich in huis te nemen nu ze door haar vaders dood alleen was achtergebleven.

'Ga zitten, lieve kind en vertel me eens hoe was je reis?' zei mevrouw Van Starren in haar vriendelijke ijstoon. Je hebt het toch niet kwalijk genomen, nietwaar? Dat niemand je kon komen afhalen? Mijn man had een vergadering, Edward is in het zuiden, zoals je weet, ikzelf durf met die koude wind niet naar zo'n tochtig station en de beide meisjes moesten verkopen vandaag op de Zendingsbazaar.'

Hilda glimlachte beleefd. 'O, nee, zeker niet. Ik zou het heel naar hebben gevonden als iemand zich voor mij gederangeerd had. Hoe is het met uw gezondheid tegenwoordig?'

'Dat gaat nogal. Mijn kuur van de zomer in Ems heeft me veel goed

gedaan, maar ik moet toch nog altijd wel oppassen.'

Zij zwegen even en observeerden elkaar met glimlachende lippen en scherp kritische ogen.

'Je ziet er een beetje moe en bleek uit, was het erg benauwd in de coupé?'

'Ja, heel benauwd,' zei Hilda, zonder te begrijpen wat zij eigenlijk zei. Het trof haar onaangenaam dat haar tante zo volstrekt niet op haar vader leek en zulke fletse, rusteloze ogen had en zulke slappe handen, die voortdurend zenuwachtig met de zakdoek speelden.

'Heb je veel bagage meegebracht, behalve de twee koffers, die gisteren gekomen zijn?'

'Niet veel,' zij glimlachte even. 'Toilet had ik natuurlijk in Suylenburg haast niet nodig. Maar u zult mij wel een beetje raad willen geven wat ik hier aanschaffen moet.'

'Zeker, beste kind. De meisjes zijn nu ook juist bezig om haar wintergarderobe te bedenken, je gaat toch zeker uit de rouw?'

Hilda kleurde even. 'Ik heb eigenlijk nog niets geen lust in uitgaan en lichte kleren, maar als u het bepaald liever hebt...'

'Natuurlijk! Het zal 'n drukke winter zijn, en hier in huis kun je je moeilijk aan alles onttrekken. Ik zou nou maar gewoon met Eugénie en Corry meedoen, je zult zien dat het je erg mee zal vallen. Je bent eigenlijk nog nooit uitgeweest, is het niet? Of heb je op reis met papa weleens een season meegemaakt?'

'Hilda schudde het hoofd. 'Nee, wij hebben wel met allerlei mensen kennismemaakt, maar dat waren er die papa aardig vond om mee te praten, kunstenaars of geleerden of zo, en naar opera's en komedies ben ik ook veel geweest, maar 'n echt bal of 'n grote partij heb ik eigenlijk nog nooit bijgewoond.'

'Nee, dat dacht ik wel. Dat was niks voor je papa, maar dan wordt het toch ook wel hoog tijd dat je eindelijk eens wordt gepresenteerd. Hoe oud ben je nou?'

Koel, neerbuigend klonk de vraag, verwijtend bijna.

'Eenentwintig,' zei Hilda zacht, een beetje verlegen, want zij voelde ineens dat ze al heel oud en erg achterlijk zou worden gevonden.

Mevrouw Van Starren nam haar op een ogenblik met koude doordringende ogen.

Zij had haar broer nooit kunnen begrijpen, en voor kleine bekrompen zielen als de hare is niet begrijpen hetzelfde als dwaas en belachelijk vinden. Zij had hem in haar jeugd geminacht om zijn zwaarmoedige, teruggetrokken karakter, waarvan haar elegante wereldzieltje zelfs de diepten niet vermoedde; zijn huwelijk en zijn ontroostbaar treuren na de dood van zijn jonge vrouw had zij overdreven genoemd – voor men-

sen als zij is elk sterk voelen overdreven – maar vooral in de opvoeding van Hilda had zij hem hoogst zonderling en verkeerd gevonden. Bijna nooit hadden zij elkaar meer ontmoet, maar wat zij nu en dan van hem en zijn dochtertje hoorde was genoeg om haar met ergernis, en in haar goedige ogenblikken met medelijden voor Hilda te vervullen. Zo'n meisje dat Grieks en Latijn kende, maar nooit had leren dansen, dat met Italianen en Spanjaarden over kunst had gesproken, maar nooit een bal had bijgewoond of in goede kringen was verschenen, dat over allerlei dingen had gelezen en gehoord waar een vrouw best buiten kan, maar dat misschien nooit in haar leven een handwerkje had gemaakt, moest volgens haar idee zo'n zonderling wezen zijn geworden, dat zij niet zonder stille verbazing de bekoorlijk jonge verschijning tegenover haar kon aanzien.

Maar Hilda's half jongensachtige opvoeding buiten, van paardrijden en stoeien met grote honden, en rondlopen in wijde, grove kleren, en al de geleerdheid uit de boeken, schenen niets te hebben weggenomen van de bijzondere gratie in elke beweging van haar lang slank lichaam, niets te hebben uitgewist van de glans van haar wazig krullend, zwaar goudbruin haar of van het tere roze satijn van haar huid.

'Ze valt me erg meel' dacht mevrouw Van Starren. 'Wel een nichtje om mee voor de dag te kunnen komen. Misschien zijn haar ogen zelfs wel wat al te mooi. Maar het is tenminste een rust dat ze er niet geëmancipeerd uitziet.'

Op dit ogenblik rolde het rijtuig vóór.

'Daar zul je de meisjes hebben.'

En Hilda stond op om aan het raam haar nichtjes te zien uitstappen. Zij was blij dat het alleen zijn met haar tante voorbij was. Er lag zoiets beklemmends in die koude onderzoekende ogen, in die slappe handen, in het kraken van het nauwsluitende zwart satijnen kleed. Het vervulde haar met heimwee naar het eenzame buitenleven.

De deur vloog open en de beide meisjes snelden binnen, Hilda begroetend met een zenuwachtige vrolijkheid die haar pijn deed. Zij verlangde zo naar een enkel woord van ware sympathie. Maar giechelend, druk pratend, met een klein beetje verlegenheid onder de opgewonden lachjes, stonden zij voor haar, en Hilda kreeg een angstig besef van stijfheid en onhandigheid toen zij zich zo stil voelde staan tussen die twee bewegelijke figuurtjes.

'Heb je een prettige reis gehad, en niet al te warm? Op de Bazar was de hitte vreselijk, maar toch was het er amusant. O ja, mama, weet u nog wel dat zijden vuurscherm met zilver geborduurd? Dat heeft Tilie van Heemeren nog gekocht voor vijftig gulden. We hebben er vreselijk om moeten lachen. O, we hebben het uitgeproest!' En Corry praatte maar

door, heel snel sprekend, blijkbaar om maar iets te zeggen, want waarom zij zo gelachen had, bleek nergens uit, en misschien wist zij het zelf niet. Maar onder het vertellen van al dat lachen stonden haar ogen koel en namen Hilda van het hoofd tot de voeten op. Bijna iets vijandigs lag in die onderzoekende blik. Zo zien sommige vrouwen elke nieuweling aan, die zich in haar kring komt bewegen. In één blik trachten zij te ontdekken wat in de grote wedkamp van de ijdelheid van haar te vrezen is.

‘Vond je het niet naar om afscheid van buiten te nemen en van die oude huishoudster, hoe heet ze ook weer? Juffrouw Betje? Dat is immers zo’n trouw familiestuk?’

Eugénie zei het lachend, zonder enig vermoeden hoe teer het onderwerp voor Hilda zijn moest. En Hilda dwong zich om rustig te glimlachen. Ze voelde hoe de tranen, die ineens opzwoollen, belachelijk zouden zijn in zo’n omgeving.

Eugénie was de oudste, een elegante verschijning, heel aristocratisch met haar fijn besneden kopje, de cameeachtige teint, de bleek blauwe ogen en het wazige blond van de krulletjes. Zij liet denken aan een lief miniatuurtje uit het einde van de vorige eeuw, maar over het geheel lag zoiets afgemats en looms, zodra ze zich niet tot febriele bewegelijkheid opwond, dat zij meestal veel ouder scheen dan haar achtentwintig jaren.

Corry daarentegen met het zachte donkerblonde haar, de witte tandjes heel klein, tussen de dikke rode lipjes parelend, de blozende volle wangen, de heldere diepblauwe ogen met hun kinderlijke opslag, heel haar type van vleierend schalks toneelpagetje, ofschoon zij vijf uitgaansjaren achter de rug had, zag er jong uit als een kostschoolmeisje. Op haar sterk gestel hadden de drukke winters geen sporen nagelaten.

‘Kinderen, het is al bij zessen, en het zal hoog tijd worden dat je je gaat verkleeden voor het eten,’ zei mevrouw Van Starren. ‘Hilda zal haar kamer ook weleens graag willen zien, nietwaar? Wil jij haar de weg wijzen Eugénie?’

En terwijl zij samen de trap opklommen, heel hoog, want haar kamer lag op de bovenste verdieping, begon Corry nieuwsgierig te vragen:

‘Maar Hilda, wat heb je toch voor zwaars in die ene koffer meegebracht? Gisteren zijn ze allebei bezorgd en ze staan nou op je kamer, maar we dachten heus dat die ene nooit boven zou komen. Je hebt daar te Suylenburg toch geen goudvelden ontdekt, dat je koffers vol erts hebt meegebracht?’

‘Ja, het was wel erg zwaar geworden, en het spijt me als het veel last heeft gegeven, maar het zijn mijn boeken, waar ik geen afscheid van kon nemen, en ik hoop, omdat het nogal bescheiden gasten zijn, dat ze hier dezelfde gastvrijheid zullen vinden als ik.’

‘Prachtig gezegd,’ zei Eugénie, klankloos de woorden uithijgend, want zij was doodop van het klimmen.

‘Och wezenlijk? Zijn het boeken? Die grote zware koffers vol boeken? Wat ‘n massa!’ En Corry zag tot haar op in gemakkelijke verbazing. Toen zei ze goedig: ‘Nou, als je zoveel van lezen houdt, dan hebben wij ook nog genoeg boeken voor je hier. Eugénie heeft een grote kast op haar kamer vol romans, want ze houdt ook nog weleens van lezen, maar heel veel tijd hebben we er eigenlijk niet voor, nietwaar Eus?’

Maar Eugénie kon niet antwoorden. Zij stonden nu alle drie boven aan de trap, en het klimmen had haar zo aangegrepen dat zij naar adem hijgend, het duizelend kloppende hoofd geleund tegen de muur, even moest rusten, vóór zij kon spreken. Hilda zag bezorgd naar het bleke gezichtje, maar Corry stelde haar gerust op de luchtige toon van hen, die geen zwakte kennen:

‘O, het is niks, alleen maar ‘n beetje bleekzucht! Ze heeft zich de laatste weken maar wat veel vermoeid met tennissen.’

‘Kijk, hier is je kamer,’ zei Eugénie, toen ze was bijgekomen, Corry en ik hebben onze kamers hier vlak onder, als je dus straks klaar bent en je wilt even bij ons komen overwippen houden we ons erg aanbevolen.’

‘O, maar ze moet eerst eens even zien wat dat voor een attentietje is dat de oude mevrouw Cranz van Rozenhagen vanmorgen heeft laten brengen,’ zei Corry levendig, wijzend op een bruin pakje dat op de tafel lag en zij leunde over Hilda’s schouder, nieuwsgierig om te zien wat er wel voor de dag zou komen. Het was een zwart klein boekje dat Hilda loswikkelde uit het bruine papier, een versleten, veel gebruikt Nieuw Testamentje en voorin lag een briefje waarop de oude dame met haar energiek ouderwets schrift had geschreven:

Mijn lieve Hilda!

Als groet in uw nieuwe omgeving, kon ik niets beters vinden dan deze heilige bladzijden, die eenmaal aan uw lieve moeder hebben toebehoord, en die mij na haar dood door uw vader werden geschonken. Mogen zij ook u bijstaan in vele moeilijke, gevaarlijke uren die uw jonge leven nog zal moeten doorworstelen. Kom mij spoedig eens opzoeken. Ik verlang zeer u te zien.

Uw oude vriendin,

U. Cranz van Rozenhagen

‘Gut, ik wist niet dat mevrouw Cranz zo fijn was, ik dacht dat er heel wat anders in zat,’ zei Corry teleurgesteld.

Hilda zei niets. Het hartstochtelijk verdriet van de vorige dagen bij het afscheid nemen van al het lieve oude, daar buiten, had haar zenuwen zo

sterk gespannen, dat het haar was als hingen zij slap neer, niet in staat onder een nieuwe gevoelsdruk te trillen. Het is soms een milde compensatie voor de intensiteit van jeugdemoties, dat zij door de onstuimigheid zelf van de gevoelens, een soort morele bewusteloosheid nalaten die rust geeft aan het gemartelde voelen. Toch gleed het vriendelijke woord van de oude dame warm balsemend in haar ziel, en kalme, langzame tranen, heel helder, als van ijskristallen die zachtjes smelten, vielen neer op het briefje. Zij keek ernaar, dromerig, zonder goed te begrijpen, en zag hoe ze zich uitspreidden als sterretjes waar de inkt grijzige randjes omheen trok.

Corry ook had de tranen gezien, maar zij hield niet van huilende mensen, ze was niet op haar gemak als er verdriet in de buurt was, en stil was zij weg geslopen, en had Eugénie meegenomen, zachtjes de deur achter zich sluitend.

Toen stond Hilda alleen in haar kamertje en keek naar het oude boekje en de grote koffers in de hoek, zo vol gezellige oude bekenden, en ineens was het alsof zij minder eenzaam was dan straks met haar vrolijke nichtjes.

Al als klein kindje had Hilda haar moeder verloren, een jonge, mooie vrouw, maar wier lichaam te teer was geweest om weerstand te bieden aan hetgeen het leven van haar geëist had. Als de dood haar niet in de eerste jeugd had weggenomen, zou zij een van die begaafde, uitnemend sympathieke vrouwen hebben kunnen worden, wier leven een verkwikking is voor allen die haar naderen; nu, op haar negentiende jaar, een paar maanden na Hilda's geboorte was zij heengegaan, als had zij aan haar kindje alles weggegeven wat zij aan levenskrachten bezat. En zo was Hilda opgegroeid alleen met haar vader, de oude baron van Suylenburg, in het stille grote kasteel in Noord-Brabant, tussen de geurige dennenbossen en paars-rode heide, en in die grote vlakten vol geheimzinnige klanken en kleuren had Hilda veel geleerd, veel wat de meeste mensen niet kennen.

Behalve enkele privaatlessen die zij ging halen in het naburige stadje, had zij haar gehele opvoeding van haar vader ontvangen. In zijn jeugd was hij bij de diplomatie geweest, maar na zijn huwelijk – hij was toen al in de veertig – had hij zich op het kasteel van Suylenburg teruggetrokken en zich sinds de dood van zijn jonge vrouw uitsluitend aan zijn arm klein moederloos meisje gewijd, behalve natuurlijk ook aan zijn plichten van landedelman, waarvan hij een heel hoge opvatting had en aan zijn lievelingsstudies: historie en staathuishoudkunde.

Het waren gelukkige jaren geweest, de jeugdijaren van Hilda en tot haar zestiende jaar hadden zij zo samen eenzaam voortgeleefd. Maar in Hilda's hoofdje en hart was onder die omstandigheden een zonderlinge

mengeling gekomen van grote kennis en volkomen onwetendheid, van naïeve droombeelden en helder zelfstandig nadenken, van gloeiend enthousiasme voor alles wat mooi en groot was en een totale onbekendheid met het werkelijke leven, die op den duur gevaarlijk worden kon. Toen had haar vader gevoeld dat een meisje in de aanvang van haar jonge leven nog iets anders nodig had dan dit bestaan waarin hij zelf zich tevreden voelde, hij de geleerde, die nog altijd onder zijn onherstelbaar verlies gebogen ging. Maar wat moest hij doen? Haar uit laten gaan in het wufte, bekrompen wereldje van de naastbij gelegen provinciestad scheen hem een volkomen onmogelijkheid, en nog minder wenselijk kwam het hem voor haar bij mevrouw Van Starren, zijn zuster in Den Haag te zenden, in dat milieu van onbeduidendheid en genotzucht. Toen had hij het zware besluit genomen. Hij had het dierbaar rustige landleven opgegeven en gedurende vier jaren hadden zij overal rondgereisd. In Parijs en Londen, Rome en al de Italiaanse lustoorden, in Berlijn en Constantinopel, Athene en Stockholm, in Cairo en in het grootste gedeelte van de Verenigde Staten, overal hadden zij rond gezworven, overal schatten verzamelen, schatten van kunde en genot, van liefde en bewondering voor het heerlijke dat de natuur heeft voortgebracht en mensen hebben gemaakt.

Eerst een dringend verlangen naar een rustige zomer op het eigen landgoed, had de beide reizigers teruggevoerd naar Suylenburg en daar plotseling, zonder ziekbed, was Hilda's vader gestorven.

Alleen, heel alleen was zij achtergebleven, huiverend in de kou van die gedachte: alleen!

Haar oom en tante in Den Haag en hun drie kinderen kende zij nauwelijks en toch waren dit nu de enigen die haar nabestonden.

En als zij nu maar haar eigen verlangen had kunnen volgen en stil op het kasteel had kunnen blijven, omringd van de naïeve vriendschap van het landvolk, met juffrouw Betje, haar oude huishoudster, die haar moeder nog gekend had, met haar grote hond en haar rijpaard en haar boeken, bloemen brengend op de stille graven achter in het park, en dromend van een wereld veel mooier dan de werkelijkheid, zij zou er beter in hebben kunnen berusten, maar meneer Van Starren, die nu haar voogd was, kon deze wens volstrekt niet begrijpen en drong er met kracht op aan dat zij, althans voorlopig, bij hem in Den Haag zou komen inwonen. Alles wat zij had kunnen verkrijgen was het eerste jaar van diepe rouw nog buiten te mogen doorbrengen en hierin was te gemakkelijker toegestemd omdat zoals mevrouw Van Starren fluisterend had bekend: 'Het wel heel lastig is, zo'n treurend schepseltje in huis te hebben als je veel mensen ziet en van vrolijkheid houdt.'

Nu echter was de tijd verstreken en Hilda was gekomen. De laatste

tijd, als zij aan haar nieuwe omgeving had gedacht en het jonge leven, dat zo krachtig in haar aderen joeg, haar prikkelde tot die nieuwsgierigheid die elk jong schepsel onweerstaanbaar verlangend voortdrijft naar de toekomst, had zij met een schuldig gevoel die gedachten verbannen. Het was haar of ze ontrouw werd aan haar droefheid, als ze zich overgaf aan toekomstbeschouwingen en in een ziekelijk zich vastklampen aan haar verdriet, dat noch met haar frisse jeugd, noch met haar veerkrachtige opvoeding strookte, had zij de laatste maanden doorgebracht.

Toen was de reactie gekomen, heerlijk triomferend over het grote leed dat haar zo geweldig geschokt had.

‘Niet gelukkig zijn is de bestemming van het leven. Arbeiden, nuttig wezen, zich geven, mooier en rijker maken het gemeenschapsleven, is de eeuwige wet die elk mensenbestaan beheerst. Wee over hen die het niet hebben verstaan, want ten slotte, alleen aan het einde van die weg wordt onthuld het geluksmysterie.’

Daar stond het op een klein stukje papier dat fladderend uit Homerus viel, toen Hilda op een morgen het versleten lievelingsboekje van haar vader opnam om nog eens enkele van die verzen te lezen, die zij samen zo menigmaal hadden genoten. Het waren zulke eenvoudige woorden en zulk een eenvoudige gedachte. Iedereen weet die waarheid immers. Maar in dat vaste klare handschrift van de geliefde dode, schenen haar die woorden een nieuwe bron van wijsheid. Was het een citaat of een eenvoudige formule waarin hij had samengevat een rij van diepere gedachten? Was het een in distractie half spelend daarheen geschreven woord, dat hem uit vroegere tijden in de zin was gekomen? Wat doet het ertoe? Het stukje papier was dwarrelend neergevallen op de sleep van haar rouwkleed en duidelijk, in hun zwarte lijst, spraken die woorden haar aan, toen zij zich bukte om het op te rapen. Een ogenblik bleef zij er op de grond gehurkt aandachtig naar zitten turen, toen zag ze naar het boekje in haar hand en het kwam ineens weer voor haar geest met ontroerende duidelijkheid hoe haar vader op reis eens, – in Griekenland was het – haar hoofdje in zijn handen had genomen en op zijn eigen tedere manier had gezegd: ‘Mijn kindje, mijn kleine Brünnhilde, zul je nooit vergeten dat alles wat je nu geniet en voelt van mooie emotie, en geestdrift, en alles wat je nu opgaart van ontwikkeling en breder denken, je later om moet zetten in vruchtdragende arbeid. Nu is je tijd van groeien en rijpen, geniet ervan mijn kleine meisje, want later komt de tijd, mooier en heerlijker nog, maar veel zwaarder, dat je schaduw moet geven aan de vermoelden en lafenis brengende vruchten aan de angstigen en uitgeputten.’

Misschien had zij die woorden toen nauwelijks verstaan, maar nu begreep zij ze en zij doortrilden haar met een sterk verlangen naar arbeid.

Wat had zij toch gedaan al die maanden van treurend heenleven? Het was of ze dat jaar geslapen had, gewiegd in zelfzuchtige droefheid; niet eens had ze in het eentonig, gelijkvormig komen en gaan van de dagen gemerkt dat sinds haar ontzettend verlies al zoveel tijd was verlopen. Maar zeker, nu was ze ontwaakt. Zij zou zich aanpakken en haar werk beginnen. In die grote mensenwereld, daar buiten, heel ver van haar rustige bossen, was daar niet oneindig veel te doen?

‘Jazeker, ik wil werken,’ herhaalde zij halffluid, ‘werken. Ik zal naar Den Haag gaan en werk zoeken.’ En met dit besluit was de oude veerkracht gekomen.

De pijn van het afscheid van Suylenburg en het bange opzien tegen een nieuwe omgeving waren zeker nog heel smartelijk geweest, maar meer toch dan zij zelf vermoedde, waren levenskracht en levenslust ontwaakt.

2

De eerste avond was goed afgelopen. Hilda had haar uiterste best gedaan om lief tegen allen te zijn, en belang te stellen in de dingen van haar nieuwe omgeving. In haar wangspieren had ze op het laatst een klein pijnkje gevoeld van het glimlachen en haar hoofd was doodmoe van het ongewone praten maar ze had een volkomen innemende indruk gemaakt.

‘Nou, met haar verdriet zal het wel schikken, dat is ze, geloof ik, een heel eindje te boven,’ zei Eugénie, toen Hilda en Corry naar boven waren gegaan en zij met haar ouders nog even bleef na praten. ‘Ik was ‘n beetje bang dat ze stil en sentimenteel zou zijn omdat haar brieven altijd nog zo bedroefd waren.’

‘Het ergste is dat we nog een hele toer zullen hebben met die vreemde opvattingen van vroeger, die mijn arme broer haar heeft ingeprent,’ zei mevrouw Van Starren. ‘Enfin, ze is slim genoeg, geloof ik, om wel gauw in te zien dat een heleboel van die theorieën van de broederschap van alle mensen en van vrijheid voor de vrouwen en dat meisjes uit onze kringen zich nuttig moeten maken en zo meer, hier volstrekt niet ge-goûteerd worden, en dan zullen ze vanzelf wel verdwijnen. Het voor-naamste is dat het een vriendelijk dankbaar schepseltje schijnt te zijn, en een lief gezichtje is het ook, vind je niet Henk?’

Meneer Van Starren antwoordde niet, maar floot sissend tussen zijn tanden een oud operadeuntje. Hij vond Hilda bijzonder mooi, bijzonder bekoorlijk vooral, maar hij vond het beter om het niet te zeggen.

Na een lange wilde jeugd, waaruit nog enkele anekdoten de ronde de-

den bij herendiners, was hij eerst laat getrouwd, en zijn relatie tot zijn kinderen was hierdoor enigszins als van een grootvader tot zijn kleinkinderen geworden. Meestal was hij goedig, zwak zelfs in het toegeven aan hun verlangens, maar zonder eigenlijke belangstelling in hun intiemer leven. Alleen voor Edward, zijn zoon, voelde hij warmer en toen de jongen, na vlug het gymnasium te hebben afgelopen, gezond en flink, ineens was gaan hoesten en een zware bloedspuwing had gekregen en weggezonden was naar het zuiden, had hij er, meer dan iemand kon vermoeden, onder geleden.

Misschien was het wel minder het kind dan de stamhouder, die hij toen gevreesd had te verliezen, misschien gold zijn angst meer de wapen- en naamdrager dan de zoon, hoe het zij, Edward was de enige in wiens ontwikkeling hij werkelijk had belanggesteld, wiens gezondheid hem interesseerde en voor wiens toekomst hij zich illusies maakte.

Voor de meisjes echter scheen hij volkomen onverschillig en later was voor Hilda de onderlinge verhouding van deze vader met zijn dochters een bron van onuitputtelijke verwondering. Beleefd, als welopgevoede mensen, leefden zij naast elkaar voort, zonder iets in elkaars leven te betekenen, de meisjes meestal met een nuance ongeduld in haar toon, en de vader met een iets sterkere nuance ironie. Want uit zijn vroegere ervaringen had hij over al wat vrouw was een zeer cynische beschouwing gehouden: 'Toutes les mèmes, mon cher. Au fond allemaal dezelfde, geen een kun je er vertrouwen, een noodzakelijk, en op zijn tijd heel bekoorlijk kwaad, j'en conviens, mais un mal tout de même.'

Dit was zijn credo over 'de vrouw', dat hij gaarne bij alle gelegenheden te pas bracht, en het spreekt vanzelf dat zijn belangstelling in zijn meisjes niet groot kon zijn bij deze overtuiging.

De man, die het geloof in de vrouw verloren heeft kan immers nooit meer een waarachtig vader voor zijn dochters zijn!

'Wat is het een curieus wijsneusje, voor zo'n jong ding,' zei hij lachend. 'Hoe noemde ze het ook weer? Meisjes die niets deden dan zich amuseren en toilet maken waren economische non-valeurs! Ik ben nieuwsgierig hoe of ze het aan wil leggen om een valeur te worden.'

'Onzin,' zei mevrouw ongeduldig, 'dat zijn nog van die ideeën van m'n broer. We zullen haar die deftige woorden wel uit het hoofd praten.'

Meneer Van Starren knikte, ondeugende lachtrekjes van ironie en minachting om zijn grijze knevel.

'Welzekeer, 'n paar baltoiletjes en complimentjes, en de ernstigste principes zijn uit 'n meisjeshoofd verdwenen. Een bout de cour, enfuut!' – met een geluid dat Eugénie woedend zenuwachtig maakte, knipte hij een paar maal met de lange nagel van zijn duim tegen die van zijn ringvinger – 'de verhevenste theorieën gaan bij jongedames op de loop.'

De eerste weken van Hilda's zijn in Den Haag gingen snel en geanimeerd voorbij. Iedereen was lief tegen haar, er werd paardgereden en gemusiceerd, zij leerde tennissen en wielrijden, en zij gingen naar het strand en deden boodschappen, en bij het uitzoeken van aardige toiletjes voelde Hilda dat echt vrouwelijke, kinderlijk-artistische genot, dat het aanraken van kostbare stoffen geeft met rijke glansen en tere kleuren, als zij glijden tussen fijne handjes en verbeelding kleine staallapjes omtovert in heerlijk diepplooiende gewaden.

Bezoeken in mooie salons werden afgelegd bij oude wereldse dames, die veel over haar 'petite santé' praatten, en over engagements die af of aan zouden raken, bij elegante jonge vrouwtjes, met wie Corry en Eugénie eindeloze gesprekken hielden over de deugden en ondeugden van haar kennissen in het algemeen en van haar naaisters in het bijzonder, bij vrome dames, bij wie op elk denkbaar voorwerp een kroon of een wapen was aangebracht, en die veel Bijbelspreuken schenen te kennen maar er nooit citeerden die op ootmoed sloegen, bij jonge meisjes, meestal bleek en tener als Eugénie, over wier bloedeloze lipjes akelige verhalen van heren en dames uit haar omgeving kwamen, die nog naarder klonken nu jonge cynische mondjes ze uitspraken, bij andere jonge meisjes wier zacht doezelige ogen niets schenen te zien in de wereld dan taartjes en complimentjes en de bonte prisma's van zeepbellen, bij vrolijke mensen, die door het leven schenen heen te lachen en bij zenuwachtigen die zichzelf en anderen het leven moeilijk maakten, bij artistieke mensen, die veel spraken over kunst en er liefst in dilettantiseerden, maar meestal geen acht sloegen op de prachtige kunst om van hun bestaan iets waarlijk moois te maken, bij ambitieuze mensen met erbarmelijke illusies van een beetje meer aanzien bij het grote publiek, bij mensen met goede aanleg maar wier leven, verbrokken en versnipperd door duizenderlei onvruchtbare nietigheden, in oppervlakkigheid ten onder scheen te gaan, bij deftige koele mensen, van wie men niet zeggen kon, of zij nog een ziel en een gedachteleven hadden, wier wezen zich geheel in vormelijke voornaamheid scheen te hebben opgelost, bij enkele beminnelijke mensen ook, aan wie het van geslacht op geslacht streng voorgelouden: noblesse oblige, werkelijke beschaving en adel van gemoed scheen gegeven te hebben, maar ook bij mensen zo plat en vulgair en in alle opzichten zo grof van maaksel dat men zich afvroeg hoe afstammelingen van oude geslachten, die zich sinds eeuwen in weelde en uitgezochte omgang hadden kunnen verfijnen, zulke grove typen konden aanbieden.

Dit alles was Hilda voorzeker niet sympathiek, maar het amuseerde, het boeide haar, en de glans die over deze gehele wereld lag, ook over het lelijkste, laagste, de glans van zelfbewustheid en rijkdom verblindde haar een beetje.

Ook hadden haar ernstige jeugd en het eenzaam stille rouwjaar buiten haar misschien nog ontvankelijker gemaakt voor de bekoring van dit bonte leven. Het was voor haar een nieuw genot om met jonge meisjes te lachen, om weer eens kinderachtig uitgelaten te zijn, om ineens midden in die wereld te zijn, die zij tot dusver alleen maar in romans genaderd was. Zoet enerverend ook begon de wierook van de complimentjes te werken en het feestelijk mooie van lichte zalen vol bloemen en grote toiletten begon haar te betoveren.

Toch trachtte zij soms nog eerlijk te reageren.

‘Maar ik ben hier niet gekomen om te dansen en te lachen,’ zei zij op een morgen ineens onder het aankleden. ‘Hoe lang ben ik al hier? Al twee maanden! Ik moet gauw zien dat ik iets nuttigs vind om te doen.’

En zij dacht aan haar werk-illusies van de laatste tijd in Suylenburg en zuchtte, want zij voelde ineens dat het enthousiasme ervoor helemaal was verdwenen en dat het een grote verleiding was om maar rustig zo voort te leven als een vlinder in zonneschijn.

Zij was naar Den Haag gekomen met grote minachting voor al de wuftheid die ze wist er te zullen vinden en ze was vast overtuigd geweest dat ze veel te ernstig en te oud was om eraan mee te doen. Ze had zich zo heel heel treurig en oud gevoeld, als alleen heel jonge mensen zich voelen kunnen. Alleen naar werken en nuttig zijn had ze verlangd, om te doen wat haar vader gewenst had, en wat was er nu toch van al die verlangens geworden?

Ze had het zo druk gehad met al haar nieuwe mondaine plichtjes, met al de talloze bezigheidjes die haar omgeving van haar eiste en alles rondom haar was zo vol suggesties, dat het vanzelf spreekt, dat jonge meisjes niets doen dan zich amuseren. En wat was dat toch ook eigenlijk voor werk dat zij had willen doen? Niemand had haar nodig en zij voelde geen enkele roeping in zich. Waarom zou zij zich maar niet amuseren net als al de andere meisjes. Later kon zij altijd nog zien wat ze zou aanvangen, er zou zich weleens iets voordoen, waarin ze zich nuttig kon maken! Later zou ze wel werk vinden... Later...!

Het was het ‘later’ dat zoveel energie heeft in slaap gesust en zoveel werkkracht verlamd.

Toch had zij er een paar maal ernstig met haar tante en de nichtjes over gesproken. Er was trouw in haar karakter en de voornemens te Suylenburg waren te eerlijk geweest om ze dadelijk in de bekoring van haar nieuw leven te willen opgeven. Maar ze was overal uitgelachen.

Eugénies vlijmende spot was als een ijswind snerpend over haar heen gegaan, telkens als zij van 'nuttig zijn' heel aarzelend had gesproken, en Corry had fou rires gekregen en had haar burgerlijk gevonden. 'Zo'n idee van iets te willen doen, dat was goed voor meisjes zonder geld.' En mevrouw Van Starren had eindelijk ernstig gezegd: 'Er werd tegenwoordig al zoveel voor het volk gedaan, eigenlijk veel te veel; het werd maar ontevreden als men er zoveel notitie van nam! Zij vond dat iedereen in zijn eigen kring moest blijven. Waar moest het heen als alle meisjes van naam en fortuin diacones of wijkverpleegster wilden worden! Er was zo'n ziekelijke overdrijving tegenwoordig onder de mensen, en daardoor kwam juist alles in de war. In haar jeugd dweepte niemand uit haar kring met volksbelangen en nuttig zijn en toen was het een boel rustiger in de wereld. En waarom zou Hilda nu ook heel anders willen doen dan al de meisjes die ze kende? Dat was allemaal excentriciteit, aanstellerij. Ze moest liever dankbaar zijn dat ze nu in de gelegenheid was om zo prettig in de beste kringen uit te gaan, en ze moest zich niet verbeelden dat zij beter was dan al die andere meisjes die zich gewoon amuseerden. Dat was gevaarlijke pedanterie!'

En na dit onderhoud had Hilda niet meer over werken gesproken, er nauwelijks meer aan gedacht. De stroom van winteramusements had haar meegesleurd in zijn glanzende vaart. Dagen, weken volgden elkaar op, niets achterlatend in haar geest dan een warreling van muziek en gelach, widadamast-geschitter tussen bonte bloemen, flitsjes van diamanten en goudborduursels en witte dassen en ruisende kleurige vrouwenkieren en zoet strelende woorden en alleen heel diep daarachter, haast onzichtbaar van vaagheid, een achtergrond van onbevrediging.

In het begin had zij niet veel succes gehad. De echte conversatietoon was haar wat vreemd en moeilijk geweest en telkens was ze in uitersten vervallen, nu eens onbeduidend door banaliteit, dan weer door veel te zware onderwerpen wat al te diepzinnig schijnend. Maar ze had zich haar eerste nederlaagjes al heel weinig aangetrokken. Gewend sinds jaren, op haar reizen, om veel om zich heen objectief te beschouwen, en zoveel moois of lelijks, treurigs of vermakelijks in de mensenwereld gade te slaan, met de rustige belangstelling van de toeschouwer, die zelf in het drama geen rol heeft te vervullen, had zij ook nu haar nieuwe omgeving in kalme passiviteit bestudeerd. Alles had voor haar de volle bekoring van het nieuwe, maar in haar denken was zij geen bakvisje meer, voor wie een dans, een boekje, een souper levenskwesties zijn. De aanvankelijke koelheid van haar cavaliers had haar weinig geïmpressioneerend; in vrolijke nieuwsgierigheid had ze haar nieuwe wereld bekeken.

En toen was het langzaam gekomen, het succes, en ze was jong en ijdel genoeg om er zich vol aan over te geven. Sommigen vonden haar nog

wat gereserveerd en koud in het luchtig abandon van de grote wereld, sommigen 'een beetje docte', wat al te geleerd, maar langzamerhand toch hadden de meesten de charme gevoeld van haar jonge mooie verschijning. En ze genoot ervan, hoe langer hoe meer, toen ze zich omstreeld voelde door bewondering, en een groot verlangen, een passie om te schitteren kwam bedwelmend soms over haar.

Eerst was zij zachtjes voortgegleden op de goud glanzende zee, lachend meedeinend op de dansende golfjes, toen had ze, zonder bijna te beseffen hoe sterk het haar verblindde, fascineerde, naar het roer gegrepen, en gestuurd dáar naar de open zee waar het fonkelde van diamanten. En toch soms waren er ogenblikken dat zij haar vaart alvast vertraagde, vermoedend dat de schitterglans slechts spel van de zonnestralen was waaronder gevaarlijk en koud donkere diepten scholen.

Over de reeks Rendom Couperus

Louis Couperus is zonder twijfel de grootse Nederlandse schrijver van rond 1900 en misschien wel de grootste Nederlandse romanschrijver ooit. *Eline Vere*, *De stille kracht* of *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* zijn nog steeds in druk en worden volop gelezen en geprezen. Zijn tijdloze oeuvre geeft een prachtige inkijk in de fascinerende wereld van het *fin de siècle*.

Maar hoe onmiskenbaar de literaire oorspronkelijkheid van Couperus ook is, hij leefde niet in een cultureel vacuüm. Hoewel Couperus zich de façade van een ‘passatist’ aanmat, had hij wel degelijk een scherp oog voor de artistieke ontwikkelingen van zijn tijd. Dat blijkt indirect uit, niet altijd grondig bestudeerde, intertekstuele kenmerken van zijn werken en terloopse opmerkingen in zijn brieven. In contemporaine kritieken worden regelmatig vergelijkingen gemaakt tussen het werk van Couperus en zijn (Europese) tijdgenoten. Daarnaast vertaalde hij samen met zijn vrouw werk van tijdgenoten en hij had ook persoonlijk contact met ze. Zoals elke schrijver onderging hij van deze lectuur en omgang onbewust invloeden. Op zijn minst heeft het hem gedwongen te reflecteren over zijn positie als literair auteur.

Zo past *Eline Vere* naadloos in de traditie van de grote negentiende-eeuwse vrouwenromans van Flaubert of Tolstoj, en passen *Noodlot* en *Extase* bij het decadentisme à la Oscar Wilde. *Metamorfose* is een opvallend moderne introspectieve metaroman en *De stille kracht* anticipeert op het postkoloniale debat.

Couperus’ werk heeft niet toevallig de tand des tijds doorstaan: het is moderner dan dat van menig schrijvende tijdgenoot. Couperus’ grootsheid heeft er echter wel toe geleid dat het soms lijkt of hij de enige Nederlandse schrijver van rond 1900 is die het lezen nog waard is. Hoewel Couperus’ werk zogenaamd nooit ‘school heeft gemaakt’ zijn er in de Nederlandse literatuur van rond 1900 wel degelijk werken met onmiskenbare invloed van de Haagse meester te vinden.

Deze zijn echter doorgaans ‘vergeten’ en antiquarisch moeilijk te vinden. Dat geldt ook voor enkele romans van over de grenzen die opvallende intertekstuele verbanden met Couperus’ oeuvre hebben. De reeks Rendom Couperus wil daar op bescheiden wijze verandering in

LEESFRAGMENT

brengen en deze werken opduikelen en weer beschikbaar maken. Dit ter literair genoegen van de Couperusfan maar ook van de liefhebber van negentiende-eeuwse- en fin de siècle-literatuur.

De reeks wordt verzorgd door fin de siècle-kenner Sander Bink van rond1900.nl.

LEESFRAGMENT

Hilda van Suylenburg
door Cécile de Jong van Beek en Donk
met een nawoord van Sander Bink
paperback
338 pagina's
215x140x31
€25,50
ISBN 978 94 91618 437
NUR 301
Rondom Couperus nr. 2

LEESFRAGMENT

Astoria Uitgeverij
www.astoriauitgeverij.nl
info@astoriauitgeverij.nl
[@AstoriaUitgever](https://www.instagram.com/AstoriaUitgeverij)

Hilda van Suylenburg (1897) van Cécile de Jong van Beek en Donk was een enorme *bestseller* en wordt beschouwd als de eerste volwaardige Nederlandse feministische roman. Desondanks is het tegenwoordig vrijwel verdwenen uit het collectieve literaire geheugen. In het verhaal over de strijdlustige Hilda die weinig gelegen laat aan haar patriarchale omgeving worden vrijwel alle belangrijke kwesties uit het dan nog jonge feminisme gethematiseerd. Tegelijkertijd is het nog steeds meer dan lezenswaardig als grote roman in de traditie van Tolstoj, Henry James en Louis Couperus.

Hoewel *Hilda van Suylenburg* een soort anti-*Eline Vere* is heeft het een opvallend tekstueel verband met Couperus' werk. Als geen andere roman beschrijft het die Haagse Couperiaanse wereld nauwgezet en van binnenuit. Daarnaast zou De Jong van Beek en Donk deels model hebben gestaan voor een van Couperus' klassieke vrouwelijke personages: Cornélie de Retz van Loo uit *Langs lijnen van geleidelijkheid* (1899).

Reden genoeg om deze bijzondere roman 120 jaar na verschijnen weer beschikbaar te maken, voor het eerst in gemoderniseerde spelling. *Hilda van Suylenburg* is verplichte literaire kost voor zowel wie geïnteresseerd is in het Nederlandse feminisme als voor de liefhebbers van klassieke negentiende-eeuwse romans.

Hilda van Suylenburg is het tweede deel in de reeks *Random Couperus*, waarin door Couperus bewonderde, beïnvloede of anderszins verwante literaire teksten van rond 1900 zullen worden uitgegeven. De reeks wordt verzorgd door fin de siècle-kenner Sander Bink van rond1900.nl.

Astoria Uitgeverij
www.astoriauitgeverij.nl
info@astoriauitgeverij.nl

Random Couperus nr. 2

ISBN 978-94-91618-43-7

9 789491 618437